Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

16. srpnja 2015.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 2004/38/EZ – Članak 13. stavak 2. prva alineja točka (a) – Pravo boravka članova obitelji građanina Unije – Brak između građanina Unije i državljanina treće zemlje – Zadržavanje prava boravka državljanina treće zemlje nakon odlaska građanina Unije iz države članice domaćina, nakon čega je uslijedio razvod – Članak 7. stavak 1. točka (b) – Dostatna sredstva – Uzimanje u obzir sredstava supružnika koji je državljanin treće zemlje – Pravo državljana trećih zemalja da rade u državi članici domaćinu kako bi doprinijeli stjecanju dostatnih sredstava“

U predmetu C-218/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio High Court (Irska), odlukom od 25. veljače 2014., koju je Sud zaprimio 5. svibnja 2014., u postupku

Kuldip Singh,

Denzel Njume,

Khaled Aly

protiv

Minister for Justice and Equality,

uz sudjelovanje:

Immigrant Council of Ireland,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, K. Lenaerts, potpredsjednik, A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta (izvjestiteljica), A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot, predsjednici vijeća, A. Arabadjiev, M. Safjan, M. Berger, A. Prechal i E. Jarašiūnas, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: M. Aleksejev, administrator,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 23. ožujka 2015.,

* Jezik postupka: engleski

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za K. Singha, C. O'Dwyer i R. Haughton, *Senior Counsels*, P. Brazil, *Barrister-at-Law*, J. Boyle i M. Griffin, *solicitors*,

— za D. Njumea, M. Lynn i R. Haughton, *Senior Counsels* kao i P. Brazil i C. Stanley, *Barristers-at-Law*,

— za K. Alyja, M. Lynn, *Senior Counsel*, A. McMahon, *Barrister-at-Law* i E. Lyons, *solicitor*,

— za Immigrant Council of Ireland, P. Dillon Malone, *Senior Counsel* i A. Lowry, *Barrister-at-Law*, kao i H. Becker, *solicitor*,

— za Irsku, E. Creedon i G. Samuel, u svojstvu agenata, uz asistenciju D. Conlana Smytha, *Senior Counsel* kao i F. O'Sullivan, *Barrister-at-Law*,

— za dansku vladu, C. Thorning i M. Wolff, u svojstvu agenata,

— za vladu Helenske Republike, T. Papadopoulou, u svojstvu agenta,

— za španjolsku vladu, L. Banciella Rodríguez-Miñón, u svojstvu agenta,

— za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,

— za vladu Ujedinjene Kraljevine, V. Kaye, u svojstvu agenta, uz asistenciju B. Laska i G. Facenne, *Barristers-at-Law*,

— za Europsku komisiju, M. Wilderspin i J. Tomkin kao i C. Tufvesson, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 7. svibnja 2015.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 7. stavka 1. točke (b) i članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i [boravak] na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77.; ispravci u SL 2004., L 229, str. 35. i SL 2005., L 197, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42.).

2 Zahtjev je upućen u okviru triju sporova između K. Singha, D. Njumea i K. Alyja s jedne strane i Minister for Justice and Equality (u daljnjem tekstu: Minister) s druge strane o Ministerovom odbijanju njihovih zahtjeva za zadržavanje njihova prava boravka u Irskoj nakon razvoda.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 U skladu s uvodnom izjavom 15. Direktive 2004/38:

„Članovima obitelji treba pružiti pravnu zaštitu u slučaju smrti građana Unije, razvoda, poništenja braka ili prestanka registrirane zajednice. Stoga je potrebno poduzeti mjere radi osiguranja obiteljskog života i ljudskog dostojanstva, a pod određenim uvjetima i radi zaštite od zlouporabe, da u tim slučajevima članovi obitelji koji već borave na području države članice domaćina zadrže pravo [boravka] isključivo na osobnoj osnovi.“

4 Članak 2. te direktive, naslovljen „Definicije“, glasi:

„Za potrebe ove Direktive:

1. ‚građanin Unije’ znači svaka osoba s državljanstvom države članice;

2. ‚član obitelji’ znači:

   (a) bračni drug;

   […]

3. ‚Država članica domaćin’ znači država članica u koju [dolazi] građanin Unije ostvarujući svoje pravo slobodnog kretanja i [boravka].“

5 Članak 3. navedene direktive, naslovljen „Nositelji prava“, u stavku 1. određuje:

„Ova se Direktiva primjenjuje na sve građane Unije koji [dolaze] ili borave u državi članici različitoj od one koje su državljani i na članove njihovih obitelji koji ih prate ili im se pridružuju, kako je određeno člankom 2. točkom 2. ove Direktive.“

6 Članak 7. iste direktive, naslovljen „Pravo [boravka] dulje od tri mjeseca”, u stavcima 1. i 2. određuje:

„1. Svi građani Unije imaju pravo [boraviti] na području druge države članice u razdoblju duljem od tri mjeseca ako:

(a) su radnici ili samozaposlene osobe u državi članici domaćinu; ili

(b) imaju dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji da ne postanu teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svog [boravka] te su sveobuhvatno zdravstveno osigurani u državi članici domaćinu; ili

(c) — su upisani u privatnu ili javnu ustanovu, ovlaštenu ili financiranu od države članice domaćina na temelju svog zakonodavstva ili upravne prakse, s glavnom svrhom školovanja, uključujući i strukovno osposobljavanje; te

   — su sveobuhvatno zdravstveno osigurani u državi članici domaćinu i putem službene izjave ili na drugi jednakovrijedan način, relevantnim nacionalnim tijelima zajamče da imaju dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji kako tijekom svojeg [boravka] ne bi postali teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina; ili

(d) su članovi obitelji u pratnji ili su se pridružili građaninu Unije koji ispunjava uvjete iz točke (a), (b) ili (c).

2. Pravo [boravka] utvrđeno stavkom 1. primjenjuje se na članove obitelji koji nisu državljani države članice, a koji su u pratnji građanina Unije ili mu se pridružuju u državi članici domaćinu, pod uvjetom da taj građanin Unije ispunjava uvjete iz stavka 1. točke (a), (b) ili (c).“

7 Članak 12. Direktive 2004/38, naslovljen „Zadržavanje prava [boravka] članova obitelji u slučaju smrti ili odlaska građanina Unije“, glasi:

„1. Ne dovodeći u pitanje podstavak 2., smrt ili odlazak građanina Unije iz države članice domaćina ne utječe na pravo [boravka] članova njihovih obitelji koji su državljani države članice.

Prije stjecanja prava stalnog [boravka] te osobe moraju ispuniti uvjete iz članka 7. stavka 1. točke (a), (b), (c) ili (d).

2. Ne dovodeći u pitanje podstavak 2., smrt građanina Unije nema za posljedicu gubitak prava [boravka] članova njihovih obitelji koji nisu državljani države članice, ako su boravili u državi članici domaćinu kao članovi obitelji najmanje godinu dana prije smrti građanina Unije.

Prije stjecanja prava stalnog [boravka], pravo [boravka] tih osoba uvjetovano je dokazivanjem da su radnici ili samozaposlene osobe ili da imaju dovoljno sredstava za sebe i članove svoje obitelji kako ne bi postali teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom razdoblja [boravka] te da imaju sveobuhvatno zdravstveno osiguranje u državi članici domaćinu ili da već imaju položaj člana obitelji osobe koja udovoljava tim zahtjevima u državi članici domaćinu. ‚Dostatna sredstva’ utvrđena su u članku 8. stavku 4.

Takvi članovi obitelji zadržavaju svoje pravo [boravka] isključivo na osobnoj osnovi.

3. Odlazak građana Unije iz države članice domaćina ili njihova smrt nema za posljedicu gubitak prava [boravka] njihove djece ili roditelja koji ostvaruje faktično skrbništvo nad djecom, bez obzira na njihovo državljanstvo, ako djeca borave u državi članici domaćinu i upisani su u obrazovnu ustanovu u svrhu stjecanja obrazovanja i to sve do završetka njihovog školovanja.“

8 Članak 13. Direktive 2004/38, naslovljen „Zadržavanje prava [boravka] članova obitelji u slučaju razvoda braka, poništenja braka ili prestanka registrirane zajednice“, u stavku 2. propisuje:

„Ne dovodeći u pitanje drugi podstavak, razvod, poništenje braka ili prestanak registrirane zajednice iz članka 2. točke 2(b) nema za posljedicu gubitak prava [boravka] članova obitelji građanina Unije koji nisu državljani države članice, ako:

(a) su prije pokretanja postupka za razvod ili poništenje braka ili prestanak registrirane zajednice iz članka 2. točke 2(b), brak ili registrirana zajednica trajali najmanje tri godine, od toga jednu godinu u državi članici domaćinu […]

[…]

Prije stjecanja prava stalnog [boravka], pravo [boravka] tih osoba uvjetovano je dokazivanjem da su radnici ili samozaposlene osobe ili da imaju dostatna sredstava za sebe i članove svoje obitelji kako ne bi postali teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svog [boravka] te da imaju sveobuhvatno zdravstveno osiguranje u državi članici domaćinu ili da već imaju položaj člana obitelji osobe koja udovoljava tim zahtjevima u državi članici domaćinu. ‚Dostatna sredstva’ utvrđena su u članku 8. stavku 4.

Ovi članovi obitelji zadržavaju svoje pravo [boravka] isključivo na osobnoj osnovi.“

9 Članak 14. navedene direktive, naslovljen „Zadržavanje prava [boravka]“, u stavku 2. propisuje:

„Građani Unije i članovi njihove obitelji imaju pravo [boravka] predviđeno člancima 7., 12. i 13. tako dugo dok ispunjavaju uvjete iz tih članaka.

[…]“

Irsko pravo

10 Uredba Europskih zajednica (sloboda kretanja osoba) iz 2006. (European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006, S. I., 2006., br. 656, u daljnjem tekstu: Uredba iz 2006.) u irsko pravo prenosi odredbe Direktive 2004/38.

Glavni postupci i prethodna pitanja

Prvi glavni postupak

11 K. Singh indijski je državljanin koji je u Irsku ušao 6. veljače 2002. sa studentskom vizom te je potom zakonito boravio u toj državi članici.

12 Dana 11. studenoga 2005. K. Singh oženio se latvijskom državljankom koja je zakonito radila i boravila u Irskoj. Iz toga braka se 3. prosinca 2007. rodilo dijete koje je također latvijski državljanin.

13 Nakon objave presude Metock i dr. (C-127/08, EU:C:2008:449) i u skladu s odredbama Direktive 2004/38, K. Singhu izdana je dozvola boravka u Irskoj u trajanju od pet godina kao bračnom drugu građanke Unije koja boravi u toj državi članici i tamo ostvaruje prava predviđena Ugovorom o FEU-u.

14 Supruga K. Singha radila je različite poslove i bila bez prekida zaposlena od 2004. do lipnja 2009.

15 U 2009. K. Singh otvorio je i s poslovnim partnerom vodio piceriju u Irskoj u okviru ugovora o franšizi od 29. svibnja 2009., koji je bio sklopljen na početno trajanje od 10 godina. Zatim je K. Singh uzdržavao svoju obitelj, dok je njegova supruga ostala kod kuće kako bi se brinula o njihovu sinu.

16 Nakon što su se supružnici Singh suočili s bračnim problemima, supruga K. Singha napustila je Irsku tijekom veljače 2010. te je u rujnu 2010. u Latviji pokrenula postupak razvoda. Brak je raskinut s učinkom od 12. svibnja 2011.

17 Nakon razvoda K. Singh je 14. prosinca 2011. od Ministera zatražio zadržavanje dozvole boravka koja mu je bila izdana te izdavanje trajne dozvole boravka u Irskoj na temelju Direktive 2004/38 i nacionalnih mjera prenošenja potonje jer je bio vjenčan s građankom Unije, otac je građanina Unije i ispunjava zahtijevane pravne pretpostavke – njegov brak trajao je najmanje tri godine, od čega godinu u Irskoj. U to vrijeme K. Singh je radio ili kao radnik ili kao samozaposlena osoba.

18 Odlukom od 30. travnja 2012. Minister je odbio te zahtjeve ističući među ostalim sljedeće razloge:

„[…] s obzirom na to da je [Vaša bivša supruga] 2010. napustila državno područje [Irske], više se ne može smatrati da ostvaruje svoja prava koja se temelje na Ugovorima Europske unije u toj državi članici primjenom odredbi članka 6. stavka 2. točke (b) Uredbe [iz 2006.] i ima pravo boravka u toj

državi članici u smislu članka 6. [te uredbe]. Stoga Vi ne možete […] imati pravo boravka izvedeno iz onoga [Vaše bivše supruge] primjenom odredbi navedenog članka 6. stavka 2. točke (b) Uredbe iz 2006.“

19 K. Singh podnio je žalbu protiv te odluke jer je smatrao da ima osobno pravo boravka u Irskoj u skladu s člankom 10. Uredbe iz 2006. kojim se prenosi članak 13. Direktive 2004/38.

20 Dopisom od 12. studenoga 2012. žalbeni odjel Ministera obavijestio je K. Singha da je njegov zahtjev odbijen.

21 Međutim, uzimajući u obzir posebnu situaciju K. Singha, istim mu je dopisom izdana obnovljiva dozvola koja mu je omogućavala da iznimno ostane u Irskoj godinu dana te da boravi i radi bez radne dozvole. Dakle, K. Singh je na temelju nacionalnoga prava mogao obavljati poslovnu djelatnost u toj državi članici.

Drugi glavni postupak

22 D. Njume, koji se izjasnio kao kamerunski državljanin, podnio je 6. siječnja 2004. zahtjev za azil u Njemačkoj.

23 D. Njume potvrdio je da je u siječnju 2005. upoznao njemačku državljanku s kojom je imao vezu i zatim 18 mjeseci živio u Esloheu (Njemačka).

24 D. Njume je nezakonito ušao u Irsku i tamo podnio zahtjev za azil 4. rujna 2006. Dana 4. siječnja 2007. D. Njume se oženio svojom partnericom u matičnom uredu u Corku (Irska).

25 Nakon objave presude Metock i dr. (C-127/08, EU:C:2008:449) i u skladu s odredbama Direktive 2004/38, D. Njumeu je odlukom od 3. prosinca 2008. izdana dozvola boravka u Irskoj u trajanju od pet godina kao bračnom drugu građanke Unije koja je boravila u toj državi članici i ostvarivala prava uspostavljena Ugovorom o FEU-u. Ta dozvola boravka, koja je imala retroaktivan učinak od 11. listopada 2007., bila je popraćena izdavanjem isprave o boravku.

26 D. Njume, koji je potom našao posao, tvrdi da su njegova supruga i on živjeli u Irskoj tijekom cijelog razdoblja od kraja 2006. do siječnja 2011., osim za vrijeme triju boravaka u Ujedinjenoj Kraljevini – svakog u trajanju od deset dana – svrha kojih je bila da njegova supruga traži posao. D. Njume potvrđuje da je uzdržavao potonju između 2008. i 2011. zahvaljujući vlastitim prihodima.

27 Dopisom od 25. veljače 2011. Minister je obaviješten da je supruga D. Njumea napustila Irsku početkom 2011. i da se vratila u Njemačku. U dopisu od 25. ožujka 2011. D. Njume je tvrdio da zadržava svoje pravo boravka u Irskoj u slučaju odlaska građanke Unije iz te države članice na temelju članka 9. Uredbe iz 2006. kojim se prenosi članak 12. Direktive 2004/38.

28 Supruga D. Njumea podnijela je zahtjev za razvod 14. lipnja 2011. u Ujedinjenoj Kraljevini.

29 Dopisom od 12. srpnja 2011. Minister je obavijestio D. Njumea da se članak 9. Uredbe iz 2006. ne primjenjuje na njegovu situaciju. Dopisom od 22. srpnja 2011. D. Njume je obavijestio Ministera o tom zahtjevu za razvod.

30 Dana 21. prosinca 2011. High Court of Justice (England & Wales), Family Division (Ujedinjena Kraljevina) donio je privremenu presudu kojom je utvrđeno da su na taj datum D. Njume i njegova supruga „živjeli odvojeno u neprekinutom razdoblju od najmanje dvije godine koje je neposredno prethodilo podnošenju zahtjeva [za razvod]“. Konačna odluka donesena je 28. ožujka 2012.

31 Nakon razvoda D. Njume je zatražio zadržavanje svojeg prava boravka u Irskoj na temelju članka 10. Uredbe iz 2006. kojim se prenosi članak 13. stavak 2. Direktive 2004/38.

32 Odlukom od 21. rujna 2012. Minister je odbio priznati D. Njumeu pravo boravka primjenom članka 10. stavka 2. te uredbe.

33 Odlukom od 12. rujna 2013. D. Njumeu je izdana obnovljiva dozvola boravka u Irskoj u trajanju od tri godine u skladu s nacionalnim pravom, odnosno do 12. rujna 2016.

Treći glavni postupak

34 K. Aly, egipatski državljanin, ušao je u Irsku 14. ožujka 2007. s turističkom vizom kojom mu je dopušteno da u toj državi članici boravi do 14. lipnja 2007. Dana 12. srpnja 2007. K. Aly se u navedenoj državi članici oženio litavskom državljankom. Isprava o boravku izdana mu je 21. kolovoza 2008. s retroaktivnim učinkom od 3. veljače 2008. primjenom Uredbe iz 2006. Ta isprava vrijedila je pet godina, odnosno do 2. veljače 2013.

35 Supruga K. Alyja radila je u Irskoj od 1. svibnja 2004. do siječnja 2009., kada je izgubila posao zbog smanjivanja gospodarske aktivnosti. Do lipnja 2009. primala je naknadu za nezaposlenost. Supružnici Aly živjeli su od prihoda K. Alyja dok je njegova supruga tražila posao. U ožujku 2011. otišla je u Ujedinjenu Kraljevinu kako bi se tamo kratkoročno zaposlila.

36 Dopisom od 14. kolovoza 2012. K. Aly obavijestio je Irish Naturalisation and Immigration Service (Irska služba za primanje u državljanstvo i useljavanje, u daljnjem tekstu: INIS) da se par rastao šest mjeseci nakon selidbe njegove supruge u London (Ujedinjena Kraljevina), koja je tamo otišla zbog posla. Potonja je željela ostati u Londonu, dok se K. Aly tamo nije želio nastaniti.

37 Dopisom od 3. listopada 2012. INIS je obavijestio K. Alyja da namjerava ukinuti njegovu dozvolu boravka u Irskoj te ga je pozvao da se očituje.

38 Dopisom od 15. listopada 2012. K. Aly je obavijestio INIS da je u Litvi pokrenut postupak razvoda i da će se presuda o razvodu donijeti u kratkom roku. Istaknuo je da ima pravo boravka u Irskoj na temelju članka 13. Direktive 2004/38.

39 Odlukom od 12. studenoga 2012. (u daljnjem tekstu: sporna odluka) INIS je ukinuo dozvolu boravka K. Alyja u Irskoj. U toj je odluci među ostalim bilo navedeno kako slijedi:

„Osim toga, valja primijetiti da je [Vaša supruga] napustila državno područje i da već dugo nije ostvarivala prava koja se temelje na Ugovorima Europske unije u skladu s člankom 6. stavkom 2. [Uredbe iz 2006.]. Želimo Vas obavijestiti da se zbog toga ne mogu primijeniti razlozi na temelju kojih smo vam dodijelili dozvolu boravka, zato što Vaše izvedeno pravo na temelju odredbi [Uredbe iz 2006.] više ne vrijedi od trenutka kada je Vaša supruga, građanka Unije, na državnom području prestala ostvarivati prava koja se temelje na Ugovorima Europske unije. Članak 10. stavak 2. [Uredbe iz 2006.] odnosi se na zadržavanje prava boravka na pojedinačnom i osobnom temelju u slučaju razvoda, no s obzirom na to da niste razvedeni i da je Vaše pravo boravka prestalo vrijediti kada je [Vaša supruga] u Irskoj prestala ostvarivati prava koja se temelje na Ugovorima Unije, Vi ne možete imati pravo na zadržavanje toga prava“.

40 Nakon dostave sporne odluke K. Aly se, kao što mu je bilo naloženo, javio nacionalnim tijelima nadležnima za područje useljavanja te je službenik poništio njegovu ispravu o boravku. Taj službenik se također obratio poslodavcu K. Alyja kako bi potonjega spriječio da nastavi raditi.

41 Dana 10. prosinca 2012. High Court dopustio je K. Alyju da podnese zahtjev za sudski nadzor sporne odluke.

42 Nakon toga postupka K. Alyju je odlukom od 17. prosinca 2012. izdana privremena radna dozvola i dozvola boravka na irskom državnom području.

43 Dana 12. ožujka 2013. litavska su tijela strankama dostavila potvrdu o razvodu.

44 U tim je okolnostima High Court odlučio prekinuti tri postupka i Sudu postaviti sljedeća prethodna pitanja:

„1. Zadržava li državljanin treće zemlje pravo boravka u državi članici domaćinu ako se njegov brak sklopljen s građaninom Unije razvede nakon što je građanin Unije otišao iz države članice domaćina u kojoj je ostvarivao prava Unije primjenom članka 7. i članka 13. stavka 2. [prve alineje] točke (a) Direktive? U slučaju negativnog odgovora na pitanje: ima li državljanin treće zemlje nakon odlaska građanina Unije iz države članice domaćina do razvoda pravo boravka u državi članici domaćinu?

2. Jesu li ispunjeni zahtjevi iz članka 7. stavka 1. točke (b) Direktive ako bračni drug koji je građanin Unije navede da raspolaže s dovoljno sredstava za život u smislu članka 8. stavka 4. Direktive, a ta sredstva djelomično potječu iz sredstava bračnog druga koji nema državljanstvo jedne od država članica?

3. U slučaju negativnog odgovora na pitanje: imaju li osobe poput tužitelja prema pravu Unije (osim Direktive) pravo raditi u državi članici domaćinu kako bi u smislu članka 7. Direktive ostvarile ‚dostatna sredstva' ili tomu dale svoj doprinos?"

O prethodnim pitanjima

Uvodne napomene

45 Ovaj se predmet odnosi na tri državljanina trećih zemalja koja su nakon svojega braka s građankama Unije koje su živjele i radile u Irskoj stekla pravo boravka u toj državi članici u trajanju između tri mjeseca i pet godina na temelju članka 7. stavka 3. Direktive 2004/38 kao bračni drugovi koji su u pratnji građanina Unije ili mu se pridružuju u državi članici domaćinu.

46 U tri glavna postupka utvrđeno je da je prije nego što je to razdoblje isteklo, bračni drug koji je građanin Unije napustio irsko državno područje kako bi se nastanio u drugoj državi članici, dok je bračni drug državljanin treće zemlje ostao u Irskoj.

47 Također je utvrđeno da su ubrzo nakon svojega odlaska bračni drugovi građani Unije podnijeli zahtjeve za razvod koji su doveli do presuda kojima je proglašen razvod brakova između tih građana Unije i dotičnih državljana trećih zemalja.

Prvo pitanje

48 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 13. stavak 2. Direktive 2004/38 tumačiti na način da državljanin treće zemlje koji je razveden od građanina Unije, a brak kojih je trajao najmanje tri godine do trenutka pokretanja postupka za razvod, od toga najmanje godinu u državi članici domaćinu, može imati pravo na zadržavanje prava boravka u toj državi članici na temelju te odredbe ako je odlazak bračnog druga koji je građanin Unije iz te države članice prethodio razvodu.

49 Stoga valja pojasniti koji se to uvjeti zahtijevaju za primjenu članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) Direktive 2004/38 te osobito treba li bračni drug državljanina treće zemlje, koji je građanin Unije, boraviti u državi članici domaćinu u skladu s člankom 7. stavkom 1. te direktive do dana proglašenja razvoda kako bi se državljanin treće zemlje mogao pozivati na članak 13. stavak 2. navedene direktive.

50 Što se tiče prava boravka u državi članici domaćinu državljana trećih zemalja koji su članovi obitelji građanina Unije, uvodno valja podsjetiti na ustaljenu sudsku praksu Suda prema kojoj prava koja državljanima trećih zemalja dodjeljuje Direktiva 2004/38 nisu samostalna prava tih državljana, nego prava koja su izvedena iz korištenja slobode kretanja koju ostvaruje građanin Unije. Cilj i opravdanje tih izvedenih prava temelje se na zaključku da bi odbijanje priznavanja tih prava po naravi bilo takvo da štetno utječe na slobodu kretanja građanina Unije, odvraćajući ga od ostvarivanja svoga prava da uđe i boravi u državi članici domaćinu (vidjeti u tom smislu presudu O. i B., C-456/12, EU:C:2014:135, t. 36. i 45. kao i navedenu sudsku praksu).

51 Također valja podsjetiti da na temelju Direktive 2004/38 pravo ulaska u državu članicu i boravka u njoj nemaju svi državljani trećih zemalja, već samo oni koji su u smislu članka 2. točke 2. te direktive „član[ovi] obitelji građanina Unije“ koji se koristio svojim pravom na slobodno kretanje nastanjujući se u državi članici različitoj od one koje je državljanin (presuda Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, t. 51. i navedena sudska praksa).

52 Osim toga, članak 3. stavak 1. Direktive 2004/38 nalaže da član obitelji građanina Unije koji se useljava ili boravi u državi članici različitoj od one koje je državljanin njega mora pratiti ili mu se pridružiti kako bi mogao biti korisnik iz te direktive (vidjeti presudu Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, t. 61.).

53 Članak 7. Direktive 2004/38 koji se odnosi na pravo boravka dulje od tri mjeseca također zahtijeva da su članovi obitelji građanina Unije koji nisu državljani države članice „u pratnji“ građanina Unije ili „se pridružuju“ potonjem u državi članici domaćinu kako bi tamo mogli imati pravo boravka (presuda Metock i dr., C-127/08, EU:C:2008:449, t. 86.).

54 Iz sudske prakse Suda proizlazi da uvjet prema kojem državljanin treće zemlje mora biti u pratnji građanina Unije ili mu se pridružiti treba shvatiti tako da se ne odnosi na obvezu supružnika da zajedno žive pod istim krovom, nego na onu da oboje ostanu u državi članici u kojoj bračni drug koji je građanin Unije ostvaruje pravo slobodnoga kretanja (vidjeti u tom smislu presudu Ogieriakhi, C-244/13, EU:C:2014:2068, t. 39.).

55 Dakle, državljani trećih zemalja koji su članovi obitelji građanina Unije mogu se pozivati na pravo boravka propisano Direktivom 2004/38 samo u državi članici domaćinu u kojoj prebiva taj građanin, a ne u nekoj drugoj državi članici (vidjeti u tom smislu presudu Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, t. 63. i 64.).

56 Osim toga, članak 7. stavak 2. Direktive 2004/38 članovima obitelji građanina Unije koji imaju državljanstvo treće zemlje, a u pratnji su ili se pridružuju tom građaninu u državi članici domaćinu priznaje pravo boravka dulje od tri mjeseca u toj državi članici pod uvjetom da navedeni građanin Unije sâm ispunjava uvjete iz članka 7. stavka 1. točke (a), (b) ili (c) te direktive.

57 Naposljetku, u skladu s člankom 14. stavkom 2. Direktive 2004/38, članovi obitelji građanina Unije mogu, na temelju članka 7. stavka 2. te direktive, zadržati pravo boravka na državnom području države članice domaćina samo pod uvjetom da oni ispunjavaju uvjete iz te odredbe.

58 Iz toga proizlazi da kada se građanin Unije nalazi u situaciji poput one supružnikâ tužiteljâ u glavnim postupcima, u kojoj on napusti državu članicu domaćina i nastani se u drugoj državi članici ili trećoj zemlji, bračni drug građanina Unije, državljanin treće zemlje, više ne ispunjava uvjete za ostvarenje prava boravka u državi članici domaćinu na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38. Međutim,

treba ispitati može li se i pod kojim uvjetima potonji pozivati na pravo boravka na temelju članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) Direktive 2004/38 ako je razvod uslijedio nakon odlaska građanina Unije.

59 U skladu s člankom 13. stavkom 2. prvom alinejom točkom (a) Direktive 2004/38, razvod nema za posljedicu gubitak prava boravka članova obitelji građanina Unije koji nisu državljani države članice „ako je prije pokretanja postupka za razvod […] brak […] traja[o] najmanje tri godine, od toga jednu godinu u državi članici domaćinu“.

60 Dakle, ta odredba odgovara cilju iz uvodne izjave 15. te direktive, koji se sastoji u tome da se članovima obitelji pruži pravna zaštita u slučaju smrti građanina Unije, razvoda, poništenja braka ili prestanka registrirane zajednice, poduzimajući u tom pogledu mjere da u tim slučajevima članovi obitelji koji već borave na području države članice domaćina pod određenim uvjetima zadrže pravo boravka isključivo na osobnoj osnovi.

61 Upućivanje u toj odredbi na „državu članicu domaćina“, koja je u članku 2. točki 3. Direktive 2004/38 definirana samo ostvarivanjem prava slobodnoga kretanja i boravka građanina Unije, s jedne strane i na „pokretanje postupka razvoda braka“ s druge strane nužno znači da bračni drug građanina Unije koji je državljanin treće zemlje na temelju članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) Direktive 2004/38 pravo boravka može zadržati jedino ako država članica u kojoj navedeni državljanin boravi jest država članica domaćin u smislu članka 2. točke 3. Direktive 2004/38 u trenutku pokretanja postupka za razvod braka.

62 To, međutim, nije slučaj ako prije pokretanja takvog postupka građanin Unije napusti državu članicu u kojoj boravi njegov bračni drug kako bi se nastanio u nekoj drugoj državi članici ili trećoj zemlji. Naime, u takvom slučaju, izvedeno pravo boravka državljanina treće zemlje na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38 prestalo je prilikom odlaska građanina Unije i stoga ga ne može zadržati na temelju članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a).

63 Iz toga slijedi da ako u trenutku pokretanja postupka razvoda braka državljanin treće zemlje koji je bračni drug građanina Unije ima pravo boravka na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38, navedeno pravo zadržava na temelju članka 13. stavka 2. prve alineje točke (a) navedene direktive i tijekom postupka razvoda i nakon proglašenja razvoda, pod uvjetom da su ispunjeni uvjeti iz članka 13. stavka 2. druge alineje navedene direktive.

64 Međutim, u tri glavna postupka bračni drugovi koji su građani Unije napustili su državu članicu domaćina te su se nastanili u drugoj državi članici čak i prije nego što je postupak razvoda bio pokrenut.

65 Iz točke 58. ove presude proizlazi da bračni drug koji je državljanin treće zemlje nakon odlaska bračnog druga građanina Unije više ne ispunjava uvjete za pravo boravka u državi članici domaćinu na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2004/38.

66 Stoga valja utvrditi da bračni drug državljanina treće zemlje koji je građanin Unije mora boraviti u državi članici domaćinu, u skladu s člankom 7. stavkom 1. Direktive 2004/38, do datuma pokretanja postupka razvoda braka kako bi se državljanin treće zemlje mogao pozivati na zadržavanje svojeg prava boravka u toj državi članici na osnovi članka 13. stavka 2. te direktive.

67 Iz toga slijedi da je, kao što je to nezavisna odvjetnica istaknula u točki 27. svojega mišljenja, u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku pravo boravka bračnog druga koji ostaje u državi članici domaćinu prestalo već odlaskom tog supružnika građanina Unije. Međutim, ni kasniji zahtjev za razvod ne može dovesti do njegovoga ponovnoga oživljavanja jer članak 13. Direktive 2004/38 govori jedino o „zadržavanju“ postojećeg prava boravka.

68 To ne znači da državljaninu treće zemlje ne može biti dopušteno da nastavi boraviti u dotičnoj državi članici na temelju nacionalnog prava koje može dodijeliti širu zaštitu (vidjeti u tom smislu presudu Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, t. 60.).

69 Uostalom, u tri glavna postupka tužiteljima je nakon njihova razvoda na temelju nacionalnog prava u svrhu boravka i rada u Irskoj izdana načelno obnovljiva privremena dozvola, zahvaljujući kojoj su mogli nastaviti zakonito boraviti u toj državi članici, kao što i proizlazi iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku.

70 S obzirom na prethodna razmatranja na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 13. stavak 2. Direktive 2004/38 treba tumačiti na način da državljanin treće zemlje koji je razveden od građanina Unije, a brak kojih je trajao najmanje tri godine prije pokretanja postupka za razvod, od toga najmanje jednu u državi članici domaćinu, ne može imati pravo na zadržavanje prava boravka u toj državi članici na temelju te odredbe ako je odlazak bračnog druga koji je građanin Unije iz te države članice prethodio razvodu.

Drugo pitanje

71 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 7. stavak 1. točku (b) Direktive 2004/38 tumačiti na način da građanin Unije ima dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji da ne postane teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svojeg boravka ako ta sredstva djelomično potječu iz sredstava bračnog druga koji je državljanin treće zemlje.

72 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da je u tri glavna postupka, prije odlaska bračnog druga koji je građanin Unije iz države članice domaćina, utvrđeno razdoblje tijekom kojeg potonji nije radio u toj državi članici tako da je obitelj uzdržavao njegov bračni drug državljanin treće zemlje zahvaljujući prihodu koji je potjecao iz djelatnosti koju je obavljao u toj državi članici.

73 Iz članka 7. stavka 1. točke (b) i stavka 2. Direktive 2004/38 proizlazi da, bez obzira na njihovo državljanstvo, članovi obitelji građanina Unije koji boravi na državnom području druge države članice a da tamo nije radnik ili samozaposlena osoba imaju pravo biti u pratnji ili se pridružiti tom građaninu pod uvjetom da potonji za sebe i članove svoje obitelji raspolaže dostatnim sredstvima i ima potpuno zdravstveno osiguranje u državi članici domaćinu (presuda Ibrahim i Secretary of State for the Home Department, C-310/08, EU:C:2010:80, t. 28.).

74 Međutim, sud je već presudio da izraz „imaju“ dostatna sredstva iz te odredbe treba tumačiti na način da je dovoljno da građani Unije raspolažu tim sredstvima a da ta odredba ne propisuje uvjete vezane za njihovo podrijetlo, tako da ona mogu potjecati, među ostalim, i od državljanina treće zemlje (vidjeti presudu Alokpa i Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, t. 27. i navedenu sudsku praksu).

75 Naime, kao je što Sud također presudio, tumačenje uvjeta koji se odnosi na dostatnost sredstava na način da bi zainteresirana osoba sama trebala raspolagati tim sredstvima a da se pritom u tom pogledu ne može pozivati na sredstva člana obitelji koji ga prati dodalo bi tome uvjetu, kako je formuliran u Direktivi 2004/38, zahtjev o podrijetlu sredstava koji bi predstavljao neproporcionalno upletanje u ostvarivanje prava slobodnoga kretanja i boravka zajamčenog u članku 21. UFEU-a jer nije potreban za ostvarenje cilja koji se želi postići, odnosno zaštitu javnih financija država članica (vidjeti u tom smislu presudu Zhu i Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, t. 33.).

76 Iz toga slijedi da činjenica da dio sredstava kojima građanin Unije raspolaže potječe iz sredstava od obavljanja djelatnosti bračnoga druga državljanina treće zemlje u državi članici domaćinu nije prepreka tome da se smatra ispunjenim uvjet koji se odnosi na dostatnost sredstava iz članka 7. stavka 1. točke (b) Direktive 2004/38.

77 S obzirom na prethodna razmatranja na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 7. stavak 1. točku (b) treba tumačiti na način da građanin Unije raspolaže dostatnim sredstvima za sebe i članove svoje obitelji da ne postanu teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svojeg boravka čak i ako ta sredstva djelomično potječu iz onih njegova bračnoga druga koji je državljanin treće zemlje.

Treće pitanje

78 Uzimajući u obzir odgovor na drugo pitanje, nije potrebno odgovoriti na treće pitanje.

Troškovi

79 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. **Članak 13. stavak 2. Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i [boravak] na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ, treba tumačiti na način da državljanin treće zemlje koji je razveden od građanina Unije, a brak kojih je trajao najmanje tri godine prije pokretanja postupka za razvod, od toga najmanje jednu u državi članici domaćinu, ne može imati pravo na zadržavanje prava boravka u toj državi članici na temelju te odredbe ako je odlazak bračnog druga građanina Unije iz te države članice prethodio razvodu.**

2. **Članak 7. stavak 1. točku (b) Direktive 2004/38 treba tumačiti na način da građanin Unije ima dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji da ne postanu teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svojeg boravka čak i ako ta sredstva djelomično potječu iz onih njegova bračnoga druga koji je državljanin treće zemlje.**

Potpisi